

MUNKAVÉDELEM

GINOP-5.3.7-VEKOP-17-2017-00001
azonosító számú
„Jogszerű foglalkoztatás fejlesztése”
elnevezésű kiemelt projekt

NÉDÓ FERENC

VESZÉLYES ANYAGOK NYILVÁNTARTÁSA

Módszertani útmutató

TECHNOLÓGIAI ÉS IPARI
MINISZTERIUM

KÜLDETÉSÜNK A BIZTONSÁGOS JÖVŐ

A veszélyes anyagok címkézésének, feliratozásának rendszere

A vegyi anyagok életünkben szinte mindenütt jelen vannak és a legtöbb tevékenységünkben alapvető szerepet játszanak. A fenntartható fejlődés alappillére az egészség és a környezet védelme, amely az utókor jövőjét biztosítja. Fontos tehát, hogy amikor a vegyi anyagokat segítségül hívjuk tevékenységeink sok területén – pl. tisztítószer, gyógyszerek, növényvédő szerek, festékek, üzemanyagok formájában, – akkor számba vegyük azt is, hogy ezek az anyagok, de még a hulladékká váló csomagolóanyagaik is, milyen káros hatásokat fejthetnek ki. A vegyi anyagok egy része ártalmatlan, de közülük sok károsíthatja az egészséget, illetve a környezetet. Egyes veszélyes anyagok biztonsági kockázatot, pl. tűz-, robbanás- vagy fulladásveszélyt jelentenek, míg mások egészségkárosító hatásúak lehetnek, a bőr, a légutak, a tüdő, a máj vagy egyéb szervek megbetegedését okozhatják. Gyakran egy-egy veszélyes anyagban, keverékben több veszélyes tulajdonság (fizikai, egészségi vagy környezeti veszély) is kombinálódhat.

A veszélyes anyagok helyes kezelése, a kémiai biztonság megteremtése megfelelő eljárást és szabályozást igényel a vegyi anyagok teljes életciklusa alatt az előállításától, gyártástól kezdődően a felhasználáson át a keletkező hulladékok elhelyezéséig, ártalmatlanításáig.

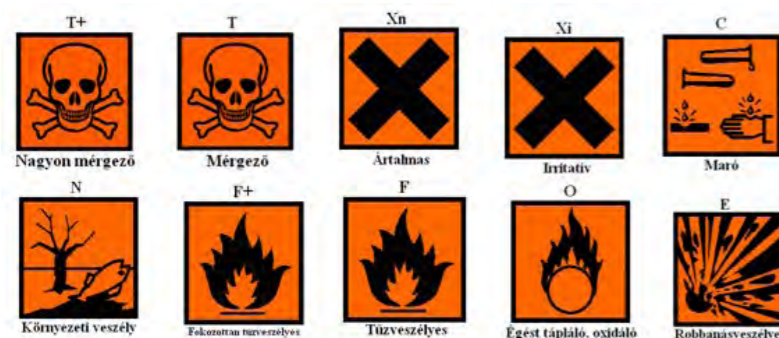
A veszélyes anyag vagy keverék tulajdonságaiból származó veszélyek és a használatával járó kockázatok közlésének legközvetlenebb módja a csomagoláson elhelyezett címke.

A globalizáció és az egyre intenzívebbé váló nemzetközi vegyi anyag-kereskedelem kihívásainak eleget téve az ENSZ szakértői kidolgoztak egy korszerű, a veszélyes áruk szállítására vonatkozó szabályokkal is összhangban lévő, egységes kritériumokat tartalmazó osztályozási és címkézési rendszert (Globally Harmonised System of Classification and Labelling of Chemicals, GHS). Az ún. GHS-rendszer az Európai Unióban az **1272/2008/EK rendelet** (a továbbiakban: **CLP** - Classification, Labelling and Packaging of Substances and Mixtures) keresztül került bevezetésre. A CLP rendelet követelményei biztosítják, hogy az Európai Unióban a vegyi anyagokkal tevékenységet végző munkavállalók és a lakossági felhasználók a megfelelő osztályozás és címkézés segítségével egyértelmű tájékoztatást kapjanak a veszélyes anyagok/keverékek veszélyeiről, egészség- és környezetkárosító hatásairól, valamint a szükséges óvintézkedésekről.

Az Európai Unió minden tagállamára érvényes CLP rendelet **2009. január 20-án** lépett hatályba, azonban a vállalkozások terheinek enyhítése érdekében, két lépcsőben került bevezetésre: **veszélyes anyagok** esetében **2010. december 1-től**, **veszélyes keverékek** esetében **2015. június 1-től** kell alkalmazni.

A legfontosabb változások a CLP hatályba lépése következtében:

- „Készítmény” fogalma helyett: keverék használata
- Osztályozási kritériumok és vizsgálati módszerek változása
- Címke elemek változása:

veszélyszimbólumok

veszélyt jelző pictogramok

R-, S-számok/mondatok

Veszélyre figyelmeztető mondatok: **H**
Óvintézkedés mondatok: **P**
Kiegészítő információk: **EUH**

A veszélyes anyag/keverék címkéjének tartalmaznia kell:

- a veszélyes anyag/keverék nevét és a termékazonosítóját;
- a szállító (gyártó, importáló vagy forgalmazó) nevét, címét és telefonszámát;
- a csomagban található vegyi anyagok mennyiségét (veszélyes anyagok koncentrációját);
- a veszélyt jelző pictogramokat, a veszélyre figyelmeztető (H)- és óvintézkedés (P) mondatokat, valamint a biztonságos használatra vonatkozó egyéb kiegészítő információkat (EUH).

A **H-mondatok** az anyag vagy keverék veszélyes tulajdonságait fejezik ki és utalnak az ebből eredő kockázatokra, pl. „H317: Allergiás bőrreakciót válthat ki”. A **P-mondatok** az anyag biztonságos felhasználásához, kezeléséhez, tárolásához szükséges óvintézkedéseket írják le (pl. „P262 Szembe, bőrre vagy ruhára nem kerülhet.”), de meghatározzák azt is, miként kell eljárni, ha a veszélyes anyag kiömlött, vagy hogyan kell a keletkező hulladékot elhelyezni. A GHS-ben nem szereplő figyelmeztető mondatok, kiegészítő információk kódja: „**EUH**”, pl. „EUH 201A – Figyelem! Ólmot tartalmaz.”

A veszélyes anyagok és a veszélyes keverékek osztályozására, csomagolására, feliratozására, címkézésére, valamint a biztonsági adatlapokra vonatkozó (közegészségügyi) előírások betartásának **hatósági ellenőrzését** a gyártók, importálók vagy forgalmazók tekintetében **az egészségügyi államigazgatási szerv** (népegészségügyi feladatkörében eljáró kormányhivatal) végzi. A mulasztás súlyától és körülményeitől függően 100 000-10 000 000 forintig terjedő kémiai terhelési bírság szabható ki.

A CLP rendelettel és a veszélyt jelző pictogramokkal kapcsolatban további információk, tájékoztatók olvashatók az alábbi weboldalakon:

- Európai Vegyi anyag-ügynökség (ECHA): https://echa.europa.eu/documents/10162/13562/clp_leaflet_hu.pdf
- Európai Munkavédelmi Ügynökség (EU-OSHA): <https://osha.europa.eu/hu/themes/dangerous-substances/clp-classification-labelling-and-packaging-of-substances-and-mixtures>
- Nemzeti Népegészségügyi Központ (NNK): <https://www.nnk.gov.hu/index.php/kemiai-biztonsagi-es-kompetens-hatosagi-fo/clp/segedletek>

A munkáltatók legfontosabb munkavédelmi kötelezettségei a CLP végrehajtásában:

- Figyelemmel kell lenni a megváltozott címkékre és biztonsági adatlapokra;
- Ellenőrizni kell, hogy a használt anyag/keverék osztályozása változott-e;
- Tájékoztatni és oktatni kell a munkavállalókat, hogy megértsék és felismerjék a címke információkat;
- Biztosítani kell az új/aktualizált biztonsági adatlapnak megfelelő felhasználást;
- Ha szükséges a kockázatbecslést – kockázatkezelést – kockázat-kommunikációt módosítani/aktualizálni kell;

- A változásokról informálni kell a munkavállalókat.

A CLP révén nyújtott információkat ismerni, értékelni és alkalmazni kell a munkavállalók egészségének és biztonságának védelme érdekében.

A veszélyes, rákkeltő/mutagén anyagok fogalmának munkavédelmi szempontú értelmezése

A kémiai biztonságról szóló **2000. évi XXV. törvény** (a továbbiakban: Kbtv.) 1. § (2) bekezdés 6. pontja alapján:

„E törvény alkalmazásában veszélyes anyag: valamennyi, a CLP alapján veszélyesként osztályozott anyag.”

A CLP és a Kbtv. hatálya alá tehát bármelyik veszélyességi osztályba és/vagy kategóriába sorolt, a **fizikai, az egészségi és/vagy a környezeti veszélyek** alapján veszélyesként osztályozott anyagok tartoznak.

A veszélyes anyag fogalmának meghatározásánál – munkavédelmi szempontból (mint munkahelyi kémiai kóroki tényezők) – a munkavédelemről szóló 1993. évi XCIII. törvény (a továbbiakban: Mvt.) 87. § 12. pontját és a kémiai kóroki tényezők hatásának kitett munkavállalók egészségének és biztonságának védelméről szóló **5/2020. (II. 6.) ITM rendelet** (a továbbiakban: ITM rendelet) 3. § 26. pontját kell figyelembe venni, amely alapján „veszélyes anyag”-nak minősül:

- „az 1272/2008/EK európai parlamenti és tanácsi rendelet [CLP] alapján fizikai, egészségi veszélyek vagy mindkettő tulajdonság alapján veszélyesként osztályozott anyag, vagy
- az a vegyi anyag, amely bár nem felel meg az a) pontban meghatározott osztályozás feltételeinek, mégis kockázatot jelent a munkavállalók biztonságára vagy egészségére fiziko-kémiai, kémiai vagy toxikológiai tulajdonságai és felhasználási módja vagy munkahelyen való jelenlét miatt, ideértve minden olyan vegyi anyagot, amelyre a kémiai kóroki tényezők hatásának kitett munkavállalók egészségének és biztonságának védelméről szóló rendelet határértéket határoz meg.”

Az Mvt. 87. § 12/A. pontja alapján a „veszélyes keverék”: egy vagy több veszélyes anyagot tartalmazó keverék vagy oldat, amely az osztályozás során a **fizikai, egészségi veszélyek** vagy **mindkét tulajdonság** tekintetében veszélyes besorolást kap.

A veszélyes anyagok és veszélyes keverékek munkavédelmi szempontú értelmezése uniós irányelven, a munkájuk során vegyi anyagokkal kapcsolatos kockázatoknak kitett munkavállalók egészségének és biztonságának védelméről szóló **98/24/EK tanácsi irányelv** 2. cikk b) pontján alapul.

A fentiek alapján látható, hogy a **kizárólag környezeti veszélyek tekintetében veszélyesként osztályozott anyagok vagy keverékek** (pl. veszélyességi osztály: „veszélyes a vízi környezetre”) **munkavédelmi szempontból nem tekintendők veszélyes anyagnak**, mivel nem jelentenek kockázatot a munkavállalók egészségére vagy biztonságára.

A rákkeltő vagy mutagén anyagok értelmezésénél a foglalkozási eredetű rákkeltő anyagok elleni védekezésről és az általuk okozott egészségkárosodások megelőzéséről szóló **26/2000. (IX. 30.) EüM rendelet** (a továbbiakban: EüM rendelet) 2. § a) és s) pontjában foglaltakat kell figyelembe venni:

Az EüM rendelet alkalmazásában

a) rákkeltő anyag:

- aa) az anyagok és keverékek osztályozásáról, címkézéséről és csomagolásáról, a 67/548/EGK és az 1999/45/EK irányelv módosításáról és hatályon kívül helyezéséről, valamint az 1907/2006/EK rendelet módosításáról szóló, 2008. december 16-i 1272/2008/EK európai parlamenti és tanácsi rendelet (a továbbiakban: **CLP rendelet**) alapján az **1A. vagy 1B. kategóriájú** rákkeltő anyagként való besorolás kritériumainak megfelelő anyag,
- ab) az a **keverék**, amely egy vagy több - az aa) alponban meghatározott - anyagot tartalmaz, és ezen összetevő vagy összetevők koncentrációja alapján a keverék az **1A. vagy 1B. rákkeltő kategóriába tartozik**,
- ac) 2. számú mellékletben meghatározott anyag, keverék vagy eljárás, valamint ezen eljárások során felszabaduló anyag vagy keverék,
- ad) bükkfa-, tölgyfa-, egyéb keményfaporok, illetve keményfaporokat tartalmazó faporok;

s) mutagén anyag:

- sa) amely beléggzéssel, szájon át, a bőrön, a nyálkahártyán keresztül vagy egyéb úton a szervezetbe jutva genetikai károsodást okoz vagy megnöveli a genetikai károsodások gyakoriságát,
- sb) a **CLP rendelet** alapján az **1A. vagy 1B. kategóriájú** csirasejt-mutagén anyagként való besorolás kritériumainak megfelelő anyag,
- sc) az a **keverék**, amely egy vagy több - az bb) alponban meghatározott - anyagot tartalmaz, és ezen összetevő vagy összetevők koncentrációja alapján a keverék az **1A. vagy 1B. mutagén kategóriába tartozik**.

Az **ITM rendelet 1. melléklete** 1.1. táblázatának E-oszlopában (Jellemző tulajdonság) „k(...)” jelöléssel található azok a munkahelyi levegőben megengedett határértékkel szabályozott veszélyes anyagok, amelyek a CLP rendelet szerint **rákkeltőnek (karcinogén)** minősülnek. A zárójelben az anyag **CLP rendelet szerinti besorolása** látható, pl.:

	A	B	C	D	E	F	G
	Megnevezés	CAS-szám	ÁK-érték mg/m ³	CK-érték mg/m ³	Jellemző tulajdonság	Hivatkozás	ÁK korrekciós csoport
(...)						
7.	AKRILAMID	79-06-1	0,1		b, k(1B)	EU6	T
8.	AKRILNITRIL	107-13-1	4.3		k(1B)		R
(...)						
16.	4-AMINOBIFENIL	92-67-1	10		k(1A)		T
(...)						
20.	ANILIN	62-53-3	7,74	19,35	b, k(2) , BEM	EU7	N
(...)						

A táblázatból kiemelt 7. sorszámú AKRILAMID és a 8. AKRILNITRIL „**k(1B)**” jelölésű, azaz a CLP rendelet alapján **1B. kategóriájú rákkeltő** („emberre vélelmezett rákkeltő hatású”) anyagnak, minősül. A 16. sorszámú 4-AMINOBIFENIL pedig „**k(1A)**” jelöléssel van ellátva: **1A. rákkeltő** kategóriába tartozó anyag („emberre ismert rákkeltő hatású”). Ezek az anyagok a fenti jogszabályi előírások alapján az **EüM rendelet hatálya alá is tartoznak**, ezért az ITM rendelet mellett a **rákkeltő/mutagén anyagokra vonatkozó előírásokat is figyelembe kell venni** (pl. rákkeltő anyagokkal végzett tevékenység bejelentése a munkavédelmi hatóság részére, rákkeltő/mutagén anyagokra vonatkozó expozíciós nyilvántartás, várandós nő foglalkoztatásának tilalma).

A fenti táblázatban látható, hogy a 20. sorszámú ANILIN „**k(2)**” jelölésű, amely azt mutatja, hogy az anyag **2.**

kategóriájú rákkeltő („feltehetően humán rákkeltő”). A 2. kategóriába sorolt rákkeltők **nem tartoznak az EüM rendelet hatálya**, de a veszélyes anyagokra vonatkozó előírásokat az ITM rendelet alapján be kell tartani, és az Mvt. 63/A. §-a szerinti expozíciós nyilvántartásról is gondoskodni kell (lásd az alábbiakban).

Biztonsági adatlapon alapuló nyilvántartás

A REACH¹ rendelet 31. cikkének megfelelően biztosított biztonsági adatlap a veszélyes anyagokkal kapcsolatos **információközlés** (kockázat-kommunikáció) talán legfontosabb eszköze, a **kémiai kockázatelemzés és a munkavédelmi oktatás** kiindulópontja. A 16 pontból álló adatlapok tartalmazzák azokat az információkat, amelyek az adott anyag vagy keverék felhasználója számára lehetővé teszik, hogy azonosíthassák az anyag vagy keverék **veszélyeit**, és biztonságos keretek között használhassák fel azokat. Munkavédelmi szempontból az adatlap **8. pontja** a legfontosabb, amely az alkalmazandó **határértékeket** és a szükséges **kockázatkezelési intézkedéseket** is ismerteti, köztük a **műszaki megelőzési lehetőségeket** (pl. elszívó berendezések) és a megfelelő **egyéni védőeszközök** (pl. védőszemüveg, légzésvédő eszköz) alkalmazását. A veszélyt jelző piktogramok, a **H- és P-mondatok oktatása** a vegyszerekkel kapcsolatba kerülő dolgozók és a veszélyes anyagok alkalmazásával járó gyakorlati képzésben részt vevő tanulók részére is kötelező.

Az ITM rendelet 10. §-a alapján **nyilvántartást kell vezetni a munkahelyen alkalmazott veszélyes anyagokról és veszélyes keverékekről** a REACH rendelet szerinti **biztonsági adatlappal azonosítható anyagfajtákra vonatkozóan**.

Példa a veszélyes anyagok/keverékek nyilvántartására:

Üzemnapló a veszélyes anyagok/keverékek felhasználásáról

Cég neve:

Év:

Anyag/keverék megnevezése	Üzem/Műhely	Technológia /tevékenység	H-mondatok	P-mondatok	Éves felhasznált (becsült)	
					mennyiség	mértékegység
Nitrohígító veszélyes össze-tevők: - aceton - etil-alkohol - etil-acetát - izobutil-acetát - izopropil-acetát - izopropil-alkohol - metil-acetát - toluol	asztalos műhely	Nitrocellulóz és NC kombinációs lakkok hígítása	H315 Bőrirritáló hatású H335 Légúti irritációt okozhat (...)	P233 Az edény szorosan lezárva tartandó. P260 A por/füst/ gáz/köd/ gőzök/ permet belélegzése tilos (...)	35	liter
(...)						

¹ vegyi anyagok regisztrálásáról, értékeléséről, engedélyezéséről és korlátozásáról (REACH), az Európai Vegyianyag-ügynökség létrehozásáról, az 1999/45/EK irányelv módosításáról, valamint a 793/93/EGK tanácsi rendelet, az 1488/94/EK bizottsági rendelet, a 76/769/EGK tanácsi irányelv, a 91/155/EGK, a 93/67/EGK, a 93/105/EK és a 2000/21/EK bizottsági irányelv hatályon kívül helyezéséről szóló, 2006. december 18-i 1907/2006/EK európai parlamenti és tanácsi rendelet

Számítógépes nyilvántartással létrehozható az az adatbázis, amelyben „hivatkozással” előhívható pl. az első oszlop alapján a biztonsági lap, a második oszlop alapján egyéb üzemi paraméter, valamint összekapcsolható az expozíciós nyilvántartással (lásd az alábbiakban) is, az érintett munkavállalók személyére vonatkozó adatokkal (pl. az exponált munkavállalók neve, az expozíciós koncentráció mért adatai, expozíciós idő).

Veszélyes anyagokra vonatkozó expozíciós nyilvántartás

Az Mvt. 63/A. §-a, amely a munkavállalók munkahelyi expozíciójára vonatkozó nyilvántartást írja elő a veszélyes anyagok tekintetében, **nem új rendelkezés**, ez a kötelezettség a munkahelyek kémiai biztonságáról szóló 25/2000. (IX. 30.) EüM-SzCsM együttes rendelet (a továbbiakban: EüM-SzCsM együttes rendelet) 7. § (4) d) pontjában és a 7. § (7) bekezdésében korábban is szerepelt. **A munkáltatóknak az EüM-SzCsM rendelet 2001. január 1-jei hatályba lépése óta nyilvántartást kell vezetniük a munkavállalók munkahelyi expozíciójára vonatkozó adatokról.**

2020. február 7-én hatályba lépett a kémiai kóroki tényezők hatásának kitett munkavállalók egészségének és biztonságának védelméről szóló 5/2020. (II. 6.) ITM rendelet (a továbbiakban: ITM rendelet), ezzel egyidejűleg hatályát veszítette az EüM-SzCsM együttes rendelet.

Az európai uniós adatvédelmi előírásokkal összhangban, a GDPR rendeletnek² való megfelelés érdekében törvényi szinten, az Mvt.-ben került szabályozásra a veszélyes anyagok és a rákkeltő/mutagén anyagok vonatkozásában a munkaegészségügyi nyilvántartások és bejelentések kötelező adattartalma, az adatkezelés célja, valamint az adatok őrzésének ideje.

Az Mvt. 63/A. §-a a munkavállalók egészségének védelme, a veszélyes anyagok által okozott foglalkozási megbetegedések megelőzése, és egy jövőben esetlegesen bekövetkező fokozott expozíció vagy foglalkozási megbetegedés foglalkozási eredetének tisztázása érdekében a munkáltatók által vezetendő, munkavállalókra vonatkozó expozíciós nyilvántartást szabályozza.

Az Mvt. 63/A. § (2) bekezdése szerint a nyilvántartásnak tartalmaznia kell:

- **a) a munkavállaló nevét, születési helyét, idejét,**
- **b) az expozíciót okozó veszélyes anyag nevét,**
- **c) a munkavállaló napi, heti és éves expozíciós idejét,**
- **d) az expozíciós koncentráció mért adatait anyagonként.**

A nyilvántartásban szereplő **adatokat** a munkaviszony megszűnését követő **tíz évig meg kell őrizni**. Amennyiben a **munkáltató jogutód nélkül megszűnik**, a nyilvántartott **adatokat át kell adni a munkavégzés helye szerint illetékes munkavédelmi hatóságnak.**

Az expozíciós nyilvántartásra vonatkozó előírások alkalmazásával kapcsolatban leggyakrabban az alábbi kérdések szoktak felmerülni:

² A természetes személyeknek a személyes adatok kezelése tekintetében történő védelméről és az ilyen adatok szabad áramlásáról, valamint a 95/46/EK irányelv hatályon kívül helyezéséről szóló (EU) 2016/679 európai parlamenti és tanácsi rendelet

1. Mi számít nyilvántartás-köteles veszélyes anyagnak?

Az expozíciós nyilvántartást minden munkavállaló esetében vezetni kell, akik az **Mvt. 87. § 12. pontja szerinti veszélyes anyagok** (lásd a 2. pontot) expozíciójának vannak vagy lehetnek kitéve. E joghely b) alpontjának foglaltak figyelembe vételével **nemcsak azokról** a veszélyes anyagokról kell expozíciós nyilvántartást vezetni, **amelyek határértékkel rendelkeznek**, hanem minden olyan vegyi anyagról, amely *kockázatot jelent a munkavállalók biztonságára vagy egészségére*.

2. Csak a veszélyes anyagokra vagy a veszélyes keverékekre is vonatkozik az expozíciós nyilvántartás?

Az Mvt. 87. § 12/A. pontja alapján a **veszélyes keverék egy vagy több veszélyes anyagot tartalmazó keverék vagy oldat**, amely a CLP szerinti osztályozás során a fizikai, egészségi veszélyek vagy mindkét tulajdonság tekintetében veszélyes besorolást kap, ezért **a veszélyes keverékre értelem szerint vonatkozik a nyilvántartási kötelezettség**. *A kizárólag környezeti veszélyek tekintetében veszélyesként osztályozott anyagokról vagy keverékekről nem kell nyilvántartást vezetni.*

Az expozíciós nyilvántartás mellett a munkáltatónak az ITM rendelet 10. §-a alapján **nyilvántartást kell vezetnie a munkahelyen alkalmazott veszélyes anyagokról és veszélyes keverékekről** (lásd a 3. pontot). Ez az előírás az EüM-SzCsM együttes rendelet 7. § (4) bekezdés c) pontjában **korábban is** szerepelt.

A biztonsági adatlapokban azonosítható módon megtalálhatók a veszélyes keverék összetételével kapcsolatos információk is, ezért ennek ismételt szerepeltetése az expozíciós nyilvántartásban felesleges többletterhet jelent. **Az expozíciós nyilvántartást és a biztonsági adatlappal azonosítható anyagfajtákra vonatkozó nyilvántartást úgy kell vezetni, hogy beazonosítható legyen, hogy a munkahelyen az egyes munkavállalók milyen veszélyes anyag(ok) hatásának vannak vagy lehetnek kitéve (ideértve a veszélyes keverékekben található veszélyes anyag komponenseket is).**

A veszélyes keverék „fantázianeve” (pl. MIXTURE 123) önmagában nem ad képet arról, hogy a benne található összetevőket tekintve milyen veszélyes anyagok hatásai érhetik a munkavállalókat, ezért, valamint az ITM rendelet 10. §-ában foglaltakra is tekintettel nem szerepel az Mvt. 63/A. § (2) bekezdés b) pontjában a veszélyes keverék nevének feltüntetése az expozíciós nyilvántartásban, ezt a biztonsági adatlapon alapuló nyilvántartásban kell megadni.

3. A 2. kategóriába sorolt rákkeltők esetén az Mvt. 63/A. § (2) vagy a 63/B. § (2) bekezdése alapján kell vezetni az expozíciós nyilvántartást?

Tekintettel arra, hogy a 2. kategóriába sorolt rákkeltők nem tartoznak a 26/2000. (IX. 30.) EüM rendelet hatálya alá (lásd a 2. pontot), az expozíciós nyilvántartás vezetésénél **az Mvt. 63/A. § (2) bekezdését kell alkalmazni**.

A veszélyes anyagokra vonatkozó expozíciós nyilvántartással kapcsolatos szabályok teljes mértékben követik a rákkeltő vagy mutagén anyagok esetén előírt expozíciós nyilvántartás Mvt. 63/B. § (2) bekezdésében részletezett struktúráját és szabályozását. Ez a megelőzés szempontjából kedvező változás, mert **a 2. kategóriájú rákkeltőkre** („feltehetően humán rákkeltő anyagok”) is, **mint veszélyes anyagokra, ugyanúgy vonatkoznak a nyilvántartási szabályok, mint az 1A. vagy 1B. kategóriájú rákkeltő anyagokra** („ismert vagy vélelmezett rákkeltő anyagok”). Az azonos tartalmú nyilvántartásnak különösen akkor van jelentősége, ha CLP szerinti osztályba sorolás felülvizsgálata és a veszélyes anyagok újraosztályozása során egy korábban 2. kategóriájú rákkeltő anyagot 1A. vagy 1B. kategóriába sorolnak. Ebben az esetben a 26/2000. (IX. 30.) EüM rendeletet is alkalmazni kell. Egy jövőben esetlegesen **bekövetkező daganatos megbetegedés foglalkozási eredetének tisztázását megkönnyíti, ha a veszélyes anyagok és a rákkeltő/mutagén anyagok expozíciós nyilvántartása azonos adatkörben történik.**

4. Munkakör szintjén vagy minden érintett munkavállaló vonatkozásában kell az expozíciós nyilvántartást vezetni?

Az expozíciós nyilvántartást a korábbi előírások alapján is munkavállalói bontásban és nem munkakör szint-

jén kellett vezetni, amelynek az a szakmai indoka, hogy az adott munkakörben dolgozó munkavállalók között is lehetnek különbségek a felhasznált veszélyes anyagok és veszélyes keverék fajtája, mennyisége és az expozíciós körülmények tekintetében. Gyakran előfordul, hogy a munkáltató a munkavállalókat a munkaköri feladatokon túl olyan tevékenységgel is megbízza, amely szintén veszélyes anyagok expozíciójával jár, többletexpozíciót eredményezve (pl. olyan munkahelyek takarítása, ahol veszélyes anyagok, keverékek pora szennyezheti a munkakörnyezetet).

5. Mvt. 63/A. § (2) bekezdés c) pontjának értelmezése: Hogyan kell rögzíteni az expozíciós időt?

Az ITM rendelet 3. § 11. pontja szerinti expozíciós idő „a munkavállaló által a vegyi anyaggal szennyezett munkatérben eltöltött napi, heti és éves időtartam órákban, napokban, hetekben kifejezve”, ezért található az Mvt. 63/A. § (2) bekezdés c) pontjában a munkavállaló napi, heti és éves expozíciós idejének nyilvántartási kötelezettsége, összhangban az Mvt. 63/B. § (2) bekezdés c) pontjával (rákkeltő/mutagén anyagok).

Ez nem azt jelenti, hogy naponta nyilván kell tartani az expozíciós időt, de az ITM rendelet 5. §-a szerinti **kockázatelemzés során meg kell állapítani vagy becsülni**, hogy a munkavállaló **egy munkanapon, egy héten és egy évben** összesen mennyi ideig lehet kitéve a veszélyes anyag hatásának. A kockázatelemzés eredményét figyelembe véve kell a nyilvántartásban rögzítendő adatokat szerepeltetni. Az expozíció időtartamát „óra/nap”-ban, „óra/hét”-ben vagy akár „óra/év”-ben kell értelem szerint rögzíteni az expozíció időbeli jellegétől (pl. folyamatos, szakaszos, periodikusan ismétlődő, alkalmoszerű) függően, amelyből a heti és éves expozíciós idő azonosítható.

6. Mvt. 63/A. § (2) bekezdés d) pontjának értelmezése: Ha nagyon kis mennyiséget vagy rövid ideig használnak a veszélyes anyagból vagy veszélyes keverékből, az expozíciós koncentráció mért adatait meg kell adni, szükséges-e mérés?

Az Mvt. 63/A. § (2) bekezdés d) pontja szerinti, „az expozíciós koncentráció mért adatai”-ra vonatkozó nyilvántartási kötelezettség csak a **határértékkel szabályozott veszélyes anyagok tekintetében, expozíciós mérés esetén** áll fenn. (Ha nincs mért adat, mert nem áll fenn a kötelező mérés esete, nincs mit nyilvántartani.)

Határértékkel szabályozott veszélyes anyagok esetén az expozíciós mérésekkel kapcsolatos kötelezettség az Mvt. 54. § (2) bekezdésében és az ITM rendelet 11. § (4) bekezdésében található:

- „A kockázatelemzés során az egészségvédelmi határértékkel szabályozott kóros tényező előfordulása esetén munkahigiénés vizsgálatokkal kell gondoskodni az expozíció mértékének meghatározásáról.
- **Ha a munkavállaló határértékkel szabályozott veszélyes anyag hatásának lehet kitéve, a munkáltató köteles – az expozíció mértékétől, az anyag, anyagok veszélyességétől és a technológia stabilitásától függő gyakorisággal – a munkahelyi monitorozás keretében a veszélyes anyagok koncentrációját meghatározni, és azt az MSZ EN 689:2018 szabvány szerint vagy azzal legalább egyenértékű módon folyamatosan ellenőrizni.**”

Az ITM rendelet 3. § 9. pontja szerint: „az expozíció-beclsés: azon tevékenység, mely magában foglalja az expozíció mérését, vagy mérés hiányában a feltételezhetően „megszökött” anyag becsült tömegének munkatérben valószínűsíthető hígulásából adódó légtér-koncentráció beclsését”.

Az ITM rendelet 5. §-a szerinti kémiai kockázatelemzés keretében elvégzendő kockázatbecslés során – munkahelyi egészségügyi szaktevékenység keretében, a foglalkozás-egészségügyi szolgálat bevonásával – a munkáltatónak az anyag(ok) veszélyességétől, az expozíciós körülményektől, az expozíció várható mértékétől, az expozíciós időtől és a technológia stabilitásától függően kell megállapítania, hogy mely anyagoknál kell műszeres méréseket végezni vagy elegendő a légtér-koncentráció beclsés. A kockázatelemzés során figyelembe kell venni a munkahelyen felhasznált veszélyes anyag vagy veszélyes keverék biztonsági adatlapjában foglaltakat, az ITM rendelet 1-6. számú mellékletében meghatározott határértékeket, az MSZ EN 689:2018+AC:2019 szabvány előírásait, valamint a foglalkozás-egész-

ségügyi szolgálatok által már elvégzett vizsgálatok (pl. biológiai monitorozás) adatait is.

A fentiek alapján határértékkel szabályozott veszélyes anyag esetén **csak akkor lehet eltekinteni az expozíció mérésétől, ha** a légtér-koncentráció becslés eredménye alapján egyértelműen megállapítható, hogy:

- **az expozíció várható mértéke sokkal kisebb, mint a munkahelyi levegőben megengedett határérték, és**
- **a kockázat mértéke („becsült nagysága”) – figyelembe véve a kockázat jellegét, az expozíció gyakoriságát és idejét is – olyan szintű, amely nem veszélyeztetheti a munkavállalók egészségét vagy biztonságát.**

Az expozíciós nyilvántartást aktualizálni kell, ha a munkáltató által korábban nem alkalmazott veszélyes anyaggal történik tevékenység, illetve a tevékenységben olyan változások történtek, ami miatt szükséges a kémiai kockázatelemzés felülvizsgálata és naprakésszé tétele. Az ITM rendelet 5. § (7) bekezdése alapján „*A kockázatelemzést és annak dokumentációját folyamatosan naprakésszé kell tenni, ha olyan jelentős változások következtek be, amelyek a kockázatelemzést elavulttá tehetik, vagy ha a foglalkozás-egészségügyi vizsgálatok ezt indokoltá teszik.*”

Rákkeltő/mutagén anyagok expozíciós nyilvántartása

A munkáltatónak a rákkeltő/mutagén anyagok elleni védekezés és az általuk okozott egészségkárosodások, valamint daganatos megbetegedések megelőzésének céljából nyilvántartást kell vezetnie azokról a munkavállalókról, akik munkavégzésük során rákkeltő vagy mutagén anyagok expozíciójának vannak vagy lehetnek kitéve. A nyilvántartás célja továbbá, hogy egy jövőben esetlegesen bekövetkező fokozott expozíció vagy foglalkozási megbetegedés foglalkozási eredetének tisztázása érdekében a rákkeltő vagy mutagén anyagok okozta kockázatok utólag azonosíthatóak, ellenőrizhetőek és dokumentáltak legyenek.

A rákkeltő/mutagén anyagokra vonatkozó expozíciós nyilvántartással kapcsolatos szabályok teljes mértékben követik a veszélyes anyagok esetén előírt expozíciós nyilvántartás Mvt. 63/A. § (2) bekezdésében részletezett struktúráját és szabályozását.

Az Mvt. 63/B. § (2) bekezdése alapján az alábbi adatokat kell feltüntetni az expozíciós nyilvántartásban:

- a) a munkavállaló nevét, születési helyét, idejét,
- b) az expozíciót okozó rákkeltő (vagy mutagén) anyag nevét,
- c) a munkavállaló napi, heti és éves expozíciós idejét,
- d) az expozíciós koncentráció mért adatait anyagonként.

A nyilvántartásban szereplő **adatokat** az expozíció utolsó napját követő **ötven évig meg kell őrizni.** Amennyiben a **munkáltató jogutód nélkül megszűnik,** a nyilvántartott **adatokat át kell adni a** munkavégzés helye szerint illetékes **munkavédelmi hatóságnak.**

Az azbeszttel kapcsolatos kockázatoknak kitett munkavállalók védelméről szóló **12/2006. (III. 23.) EüM rendelet** 17. §-a alapján az **azbesztexpozíciónak kitett munkavállalókról** a munkáltatónak **nyilvántartást** kell vezetnie. A

nyilvántartás vezetésére és megőrzésére az Mvt. fentiekben hivatkozott rendelkezéseit, valamint a 26/2000. (IX. 30.) EüM rendelet előírásait kell alkalmazni.

A rákkeltő vagy mutagén anyagokkal végzett tevékenységet az Mvt. 63/C. § (1)-(2) bekezdése alapján **minden év január 10-ig be kell jelenteni a munkavédelmi hatóság részére.** Bővebb információk és a bejelentéshez szükséges nyomtatvány (adatlap) a <https://mvff.munka.hu/> honlap „*Rákkeltővel végzett tevékenység bejelentése*” menüpontjából tölthető le.

A nyilvántartások szerepe a fokozott expozíciós esetek és foglalkozási megbetegedések megelőzésében

Az expozíciós nyilvántartás vezetése nemcsak jogszabályi kötelezettség, de a munkáltató érdeke is, mert általa nyomon követhető a munkahelyen a munkavállalók veszélyes anyagok expozíciójának alakulása. A veszélyes anyagokkal/keverékekkel kapcsolatosan minden dokumentumnak, jegyzőkönyvnek bizonyító ereje van. A nyilvántartásban rögzített adatokkal azonosíthatók, hogy adott munkavállaló milyen veszélyes anyag(ok) hatásának van vagy lehet kitéve, továbbá ellenőrizhető és értékelhető az expozíció szintje, jellege és időtartama. A rendelkezésre álló adatokkal azonosíthatók azok a veszélyes anyagok, amelyeknél kötelező vagy ajánlott a biológiai monitorozás, mellyel kiszűrhetőek a fokozott expozíciós esetek még az előtt, hogy foglalkozási megbetegedés kialakulna (szekunder prevenció). Az expozíciós nyilvántartás vezetése a munkavállalók egészségének megőrzését, a foglalkozási megbetegedés megelőzését is szolgáló alapvető preventív eszköz, nélküle a kémiai kockázatelemzés sem lehet teljes körű. Vitás kérdésekben (pl. a munkahely szerepe egy vagy több vegyi anyag által kiváltott foglalkozási megbetegedés gyanúja esetén) – akár bíróság előtt is – fontos támpont lehet az expozíciós körülmények igazolása, a munkáltató jogkövető magatartásának bizonyítása.

Munkavédelmi tanácsadás

A Munkavédelmi Irányítási Főosztály az általa működtetett, ingyenesen hívható telefonszámon munkavédelmi tanácsadást nyújt a munkavédelemmel kapcsolatos jogosultságokról és kötelezettségekről a munkavállalók, munkáltatók, az érdekképviseleti szervek és minden, a munkavédelem kérdései iránt érdeklődő számára. A munkavédelmi tanácsadás elérhetőségei: e-mail: munkavedelem-info@tim.gov.hu; telefon: +36 80 204 292 zöld szám.

Kapcsolódó jogszabályi előírások:

- *a munkavédelemről szóló 1993. évi XCIII. törvény 63/A.- 63/C. §-a;*
- *a kémiai kóroki tényezők hatásának kitett munkavállalók egészségének és biztonságának védelméről szóló 5/2020. (II. 6.) ITM rendelet 10. §-a;*
- *a foglalkozási eredetű rákkeltő anyagok elleni védekezésről és az általuk okozott egészségkárosodások megelőzéséről szóló 26/2000. (IX. 30.) EüM rendelet 15. §-a;*
- *az azbeszttel kapcsolatos kockázatoknak kitett munkavállalók védelméről szóló 12/2006. (III. 23.) EüM rendelet 17. §-a*

GINOP-5.3.7-VEKOP-17-2017-00001 azonosító számú
„Jogszerű foglalkoztatás fejlesztése” elnevezésű kiemelt projekt
Technológiai és Ipari Minisztérium

Készítette: Munkavédelmi Irányítási Főosztály

2022

SZÉCHENYI 2020

MAGYARORSZÁG
KORMÁNYA

Európai Unió
Európai Szociális
Alap

BEFEKTETÉS A JÖVŐBE